

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра конституційного права та теоретико-правових дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	D БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	D 8 ПРАВО
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ФАКУЛЬТЕТ	Соціально-гуманітарний

Робоча програма з навчальної дисципліни “Конституційне право” для здобувачів вищої освіти соціально-гуманітарного факультету, спеціальності D8 Право, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти / Розробник Н.І. Бровко. Біла Церква: БНАУ, 2026. 28 с.

Розробник:

Н.І. Бровко, д.юрид. наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін brovko.natalia@btsau.edu.ua

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін (Протокол №1 від 18.08. 2026 р.)

Завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін,

професор

Н.І. Бровко

Гарант ОП, доцент

І.В. Ковальчук

Схвалено науково-методичною комісією соціально-гуманітарного факультету (Протокол №1 від 19.08.2026 р.)

Голова науково-методичної комісії,

доцент

І.В. Ковальчук

Біла Церква, БНАУ, 2026

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Передумови для вивчення дисципліни	5
3. Очікувані результати	5
4. Програма навчальної дисципліни	7
5. Структура дисципліни	11
6. Зміст навчальної дисципліни	11
6.1. Лекції	13
6.2. Практичні заняття	17
6.3. Самостійна робота	20
7. Методи навчання	23
8. Форми поточного та підсумкового контролю	24
9. Засоби оцінювання результатів навчання	24
10. Критерії оцінювання	25
11. Перелік наочних та технічних засобів навчання	26
12. Рекомендовані джерела інформації	26

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2026–2027 навчальний рік та освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності D8 Право, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на вивчення дисципліни «Конституційне право» виділено 300 академічних годин (10 кредитів ECTS), у т.ч. лекцій – 56 годин, практичних – 60 годин, самостійна робота студентів – 184 годин з яких на підготовку і захист індивідуального науково-дослідницького завдання виділено 10 год.

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5/5	Галузь знань 08 «Право»	Вибіркова	
Змістових модулів – 4	Спеціальність 081 «Право»	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт за вибором здобувача вищої освіти		1/2	1-й
Загальна кількість академічних годин – 300		Семестр	
		2/3	1-й
		Лекції	
	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	56 год.	22 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи здобувача – 7.		Практичні	
		60 год.	20 год.
		Самостійна робота (у т.ч. на виконання ІНДЗ)	
		184 год.	258 год.
		Підсумковий контроль: залік/іспит (2/8 год.)	

Мета вивчення дисципліни: формування у студентів системи знань, що необхідні для розуміння природи і функцій конституційного права, змісту основних конституційно-правових інститутів, застосування конституційного законодавства та процедури реалізації конституційно-правових норм.

Завдання дисципліни: формування знань у сфері державотворення, вміння правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, знати та вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство, розуміти конституційне законодавство як цілісну, логічно побудовану нормативно-правову систему.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Підґрунтям для ефективного оволодіння навчальною дисципліною є попереднє опанування дисциплін юридичного спрямування таких як: «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія і професійна етика юриста»

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D 8 ПРАВО

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 11.Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми

ЗК 16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 4 Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 16 Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Символ результатів відповідно до Стандарту вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 08 Право, спеціальність 081 «Право»	Програмні результати навчання з дисципліни
РН 2 . Знати та розуміти міжнародні стандарти прав	2.1.Знати та обґрунтовувати міжнародні стандарти прав людини, положення

людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.	Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини. 2.2. Аналізувати застосування вказаних норм та стандартів в чинному законодавстві
РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.	3.1. Збирати матеріали з різних джерел в процесі виконання індивідуального завдання, здійснювати їх аналіз 3.2. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі використаного матеріалу та джерел 3.3. Аналізувати судову практику у сфері конституційного права
РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.	7.1. Аналізувати проблемні питання реалізації конституційних норм у процесі виконання дослідження
РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.	13.1. Знати та вміти застосувати норми конституційного законодавства для вирішення проблемних питань конституційного права 13.2. Розуміти процес реалізації норм матеріального та процесуального права
РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.	14.1. Використовувати доступні електронні ресурси державних органів з метою аналізу проблемних питань конституційного права
РН 15 Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.	15.1. Вміти користуватись базами даних державних органів для аналізу проблем конституційного права 15.2. Вміти використовувати отриману інформацію для вирішення питань у сфері конституціоналізму
РН 18 Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.	18.1. Вміти застосовувати у професійній діяльності загальновизнані правові цінності, принципи верховенства права, демократії, законності тощо.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Основи конституційного права України.

Тема 1.1. Конституційне право України як галузь та юридична наука.

Поняття і предмет «Конституційного права України» як галузі права. Системно–структурна характеристика конституційного права України. Особливості норм та інститутів конституційного права України. Поняття «суб'єкти», «об'єкти» та зміст конституційно–правових відносини. Юридичні факти у конституційному праві. Джерела конституційного права України як галузі права. Конституція як основне джерело конституційного права України. Місце і роль конституційного права в системі національного права.

Рекомендовані джерела: [1,2, 3, 23, 25].

Тема 1.2. Конституція – Основний Закон України. Правова охорона Конституції України

Виникнення та основні теорії конституцій. Поняття та сутність конституції. Юридичні властивості (особливості) конституції держави. Основні функції Конституції. Класифікація сучасних конституцій.

Рекомендовані джерела: [1,2, 3, 23, 24,25].

Тема 1.3. Основи конституційного ладу України.

Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Верховенство права, розподіл влади, територіальне верховенство і єдність держави як конституційні принципи. Україна – суверенна держава. Правова держава. Демократична держава. Соціальна держава. Держава і громадянське суспільство. Правовий статус політичних партій, громадських організацій, релігійних та інших об'єднань громадян.

Рекомендовані джерела: [1,2, 3, 23, 25].

Змістовий модуль II. Правовий статус людини і громадянина.

Тема 2.1. Основи правового положення людини і громадянина в Україні.

Поняття людини, особи, особистості, громадянина, іноземця, особи без громадянства згідно із законодавством України. Основи правового положення людини і громадянина в Україні. Гарантії здійснення прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Рекомендовані джерела: [3, 23, 24].

Тема 2.2. Громадянство України. Правове положення іноземців в Україні

Поняття та сутність громадянства. Принципи громадянства України. Належність до громадянства України. Документи, які підтверджують належність до українського громадянства. Система та повноваження органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства України.

Рекомендовані джерела: [3, 18, 21, 25].

Тема 2.3. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. Екологічні права громадян.

Система основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Критерії класифікації основних прав і свобод. Основні права і свободи громадян України. Особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціально–економічні та культурні права та свободи. Екологічні права громадян. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Рекомендовані джерела: [3,13, 20, 21,24, 25].

Тема 2.4. Правовий статус біженців та осіб, які потребують захисту.

Конституційно– правові основи статусу біженців в Україні. Порядок набуття та втрати статусу біженців в Україні. Обсяг та особливості реалізації прав та свобод, а також виконання обов'язків біженцями в Україні. Конституційно–правовий статус іммігрантів в Україні. Особливості правового статусу українців, які проживають за кордоном.

Рекомендовані джерела: [3, 21,24].

Змістовий модуль III. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України

Тема 3.1. Конституційно-правові основи державно-територіального устрою України.

Конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Конституційне закріплення права на власність та підприємництво. Місце і роль політичних партій, громадських організацій, релігійних громад і церкви, засобів масової інформації в процесі становлення демократичної, соціальної, правової держави. Захист конституційного ладу.

Рекомендовані джерела: [3,5, 7,8, 25].

Тема 3.2. Конституційно-правові основи організації державної влади в Україні та народного волевиявлення.

Референдум – як інститут конституційно– процесуального права України. Порядок призначення Всеукраїнського референдуму. Особливості призначення Всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Особливості порядку призначення місцевих референдумів в Україні.

Рекомендовані джерела: [3, 4, 24, 26].

Тема 3.3. Автономна Республіка Крим

Створення Автономної Республіки Крим в складі України. Конституційно–правове положення Автономної Республіки Крим. Правові засади (принципи) розмежування компетенції України та Автономної Республіки Крим. Конституція Автономної Республіки Крим

Рекомендовані джерела: [3, 15, 21, 23,24].

Змістовий модуль IV. Конституційно-правові основи організації державної влади

Тема 4.1. Верховна Рада – Парламент України

Поняття та сутність Парламенту. Парламент та парламентаризм, становлення парламентаризму в Україні. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України (загальна характеристика). Функції та компетенція Парламенту України. Рахункова палата України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційні основи законотворчої діяльності Верховної Ради України.

Рекомендовані джерела: [3, 4, 9, 10, 25,26].

Тема 4.2. Конституційно– правовий статус народного депутата України

Конституційний склад і структура Верховної Ради України (загальна характеристика). Повноваження народного депутата України у Верховній Раді України та її органах. Повноваження народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, засобами масової інформації. Гарантії депутатської діяльності. Комітети, депутатські групи та фракції парламенту, коаліція депутатських фракцій. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.

Рекомендовані джерела: [3,4, 9, 10, 24,25].

Тема 4.3. Конституційний статус Президента України

Поняття, правова природа та призначення інституту глави держави. Становлення інституту глави держави в Україні. Конституційно– правові основи обрання Президента України (загальна характеристика). Припинення повноважень Президента України. Імпічмент Президента України.

Рекомендовані джерела: [3, 4, 23,25].

Тема 4.4. Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Поняття та функції виконавчої влади. Місце виконавчих органів у системі розподілу влади на окремі гілки. Система органів виконавчої влади в Україні. Порядок утворення, склад та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерства, державні комітети та інші

центральні органи виконавчої влади. Уряд Автономної Республіки Крим. Місцеві державні адміністрації.

Рекомендовані джерела: [3,22, 24, 25].

Тема 4.5. Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція

Сільські, селищні, міські Ради – органи місцевого самоврядування. Конституційно– правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності). Територіальна громада – первинний суб’єкт місцевого самоврядування. Депутат місцевої ради. Сільський, селищний та міський голова. Виконавчі комітети сільських, селищних та міських Рад (порядок утворення, структура, повноваження). Представницькі органи влади в областях і районах, містах Київ та Севастополь. Порядок формування, функціонування та обсяг повноважень. Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела: [3, 4, 11, 23,25].

Тема 4.6. Судочинство в Україні . Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції

Поняття, сутність судової системи. Повноваження Конституційного суду та його місце в судовій системі України. Добросесність судді та моніторинг способу життя судді як засоби протидії корупції у судовій системі.

Рекомендовані джерела: [3, 12, 23, 24, 25].

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	ус ь ог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
л		п	лаб .	Ін д	срс	л		п	ла б.	Ін д	ср с	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.Основи конституційного права України												
Тема 1.Конституційне право України як галузь права та юридична наука	16	2	2			12	22	2				20
Тема 2. Конституція – Основний Закон України Правова охорона Конституції України	20	4	4			12	24	2	2			20
Тема 3. Основи конституційного ладу України	18	2	4			12	24	2	2			20
Разом за змістовим модулем 1	54	8	10			36	70	6	4			60
Модуль II												
Змістовий модуль 2. Правовий статус людини і громадянина												
Тема 4. Основи правового положення людини і громадянина в Україні	18	4	4			10	20					20
Тема 5.Громадянство України. Правове положення іноземців в Україні.	18	4	4			10	24	2	2			20
Тема 6. Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні Екологічні права громадян.	18	4	4			10	18	2	2			14
Тема 7. Правовий статус біженців та осіб, які потребують захисту.	18	4	4			10	18	2	2			14
Разом за змістовим модулем 2	72	16	16			40	80	6	6			68
Модуль 3												
Змістовий модуль III. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України												

Тема 8.Конституційно-правові основи державно-територіального устрою України	18	2	4			12	12					12
Тема 9. Конституційно-правові основи організації державної влади в Україні та народного волевиявлення.	20	4	4			12	18	2	2			14
Тема 10. Автономна республіка Крим	16	2	2			12	14					14
Разом за змістовим модулем 4	54	8	10			36	44	2	2			40
Модуль IV												
Змістовий модуль IV. Конституційно-правові основи організації державної влади												
Тема 11. Верховна Рада – парламент України	20	4	4			12	18	2	2			14
Тема 12. Конституційно-правовий статус народного депутата України	18	4	2			12	14					14
Тема 13. Конституційний Статус Президента України	20	4	4			12	20	2	2			16
Тема 14.Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади	20	4	4			12	24	2	2			20
Тема 15. Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція	20	4	4			12	16					16
Тема 16. Судочинство в Україні . Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції	20	4	4			12	14	2	2			10
Разом за змістовим модулем 4	118	24	22			72	106	8	8			90
Усього	300	56	60			184	300	22	20			258

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, ср – самостійна робота студентів, в т.ч. індивідуальні завдання.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

№ з/ п	Тема і зміст лекції	Кількіс ть годин
1	<i>Тема: Конституційне право України як галузь права та юридична наука</i> Поняття і предмет «Конституційного права України» як галузі права. Системно–структурна характеристика конституційного права України. Особливості норм та інститутів конституційного права України. Поняття «суб’єкти», «об’єкти» та зміст конституційно–правових відносини. Юридичні факти у конституційному праві. Джерела конституційного права України як галузі права. Конституція як основне джерело конституційного права України. Місце і роль конституційного права в системі національного права.	2
2	<i>Тема: Конституція – Основний Закон України. Правова охорона Конституції України</i> Виникнення та основні теорії конституцій. Поняття та сутність конституції. Юридичні властивості (особливості) конституції держави. Основні функції Конституції. Класифікація сучасних конституцій.	4
3	<i>Тема: Основи конституційного ладу України.</i> Конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Конституційне закріплення права на власність та підприємництво. Місце і роль політичних партій, громадських організацій, релігійних громад і церкви, засобів масової інформації в процесі становлення демократичної, соціальної, правової держави. Принципи конституційного ладу.	2
4	<i>Тема: Основи правового положення людини і громадянина в Україні</i> Поняття людини, особи, особистості, громадянина, іноземця, особи без громадянства згідно із законодавством України. Основи правового положення людини і громадянина в Україні. Гарантії здійснення прав і свобод людини і громадянина в Україні.	4
5	<i>Тема: Громадянство України. Правове положення іноземців в Україні.</i> Підстави набуття громадянства України. Умови прийняття до громадянства України. Припинення громадянства України: вихід з громадянства, втрата громадянства за підставами, передбаченими міжнародними договорами. Громадянство дітей у разі зміни громадянства батьків і усиновлення.	4
6	<i>Тема: Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні. Екологічні права громадян.</i>	4

	Система основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Критерії класифікації основних прав і свобод. Основні права і свободи громадян України. Особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціально–економічні та культурні права та свободи. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.	
7	<i>Тема: Правовий статус біженців та осіб, які потребують захисту</i> Особливості правового положення іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. Обсяг та особливості реалізації прав та свобод іноземцями в Україні. Обов'язки іноземців в Україні.	4
8	<i>Тема: Конституційно- правові основи державно-територіального устрою України</i> Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Верховенство права, розподіл влади, територіальне верховенство і єдність держави як конституційні принципи.	2
9	<i>Тема: Конституційно правові основи організації державної влади та народного волевиявлення</i> Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Референдум – як інститут конституційно– процесуального права України. Особливості призначення Всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Особливості порядку призначення місцевих референдумів в Україні. Організація голосування та визначення результатів референдумів.	4
10	<i>Тема: Автономна республіка Крим</i> Конституційно– правові основи організації та функціонування представницьких органів, органів виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування на території Кримського півострова. Представник Президента України в Автономній Республіці Крим.	2
11	<i>Тема: Верховна Рада – парламент України</i> Поняття та сутність Парламенту. Парламент та парламентаризм, становлення парламентаризму в Україні. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України (загальна характеристика). Функції та компетенція Парламенту України. Рахункова палата України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційні основи законотворчої діяльності Верховної Ради України.	4
12	<i>Тема: Конституційно-правовий статус народного депутата України</i> Повноваження народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами,	4

	організаціями, засобами масової інформації. Гарантії депутатської діяльності. Депутатський індемнітет	
13	<i>Тема: Конституційний Статус Президента України</i> Повноваження Президента України. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України. Президент України як гарант додержання Конституції України. Президент України у механізмі „ваг і стримувань” системи розподілу влади в Україні.	4
14	<i>Тема: Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади</i> Поняття та функції виконавчої влади. Місце виконавчих органів у системі розподілу влади на окремі гілки. Система органів виконавчої влади в Україні. Порядок утворення, склад та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерства, державні комітети та інші центральні органи виконавчої влади. Уряд Автономної Республіки Крим. Місцеві державні адміністрації.	4
15	<i>Тема: Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція</i> Сільські, селищні, міські Ради – органи місцевого самоврядування. Конституційно– правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності). Територіальна громада – первинний суб’єкт місцевого самоврядування. Депутат місцевої ради. Сільський, селищний та міський голова. Виконавчі комітети сільських, селищних та міських Рад (порядок утворення, структура, повноваження). Представницькі органи влади в областях і районах, містах Київ та Севастополь. Гарантії місцевого самоврядування.	4
16	<i>Тема: Судочинство в Україні . Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції</i> Поняття, сутність судової системи. Повноваження Конституційного суду та його місце в судовій системі України. Добросовісність судді та моніторинг способу життя судді як засоби протидії корупції у судовій системі.	4
Всього		56

6.2. Практичні заняття

№ з/ п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема: Конституційне право України як галузь права та юридична наука Поняття, предмет та система конституційного права України як галузевої юридичної науки. Функції науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Джерела науки. Конституційне право України як навчальна дисципліна. Значення конституційного права для юридичної освіти і практичної діяльності юриста.	2
2	Тема: Конституція – Основний Закон України. Правова охорона Конституції України Історія української Конституції. Структура та загальна характеристика Конституції України. Конституційні закони. Реалізація Конституції України. Поняття та зміст конституціоналізму. Проблеми становлення сучасного українського конституціоналізму.	4
3	Тема: Основи конституційного ладу України. Конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Конституційне закріплення права на власність та підприємництво. Місце і роль політичних партій, громадських організацій, релігійних громад і церкви, засобів масової інформації в процесі становлення демократичної, соціальної, правової держави. Принципи конституційного ладу.	4
4	Тема: Основи правового положення людини і громадянина в Україні Поняття людини, особи, особистості, громадянина, іноземця, особи без громадянства згідно із законодавством України. Основи правового положення людини і громадянина в Україні. Гарантії здійснення прав і свобод людини і громадянина в Україні.	4
5	Тема: Громадянство України. Правове положення іноземців в Україні. Підстави набуття громадянства України. Умови прийняття до громадянства України. Припинення громадянства України: вихід з громадянства, втрата громадянства за підставами, передбаченими міжнародними договорами. Громадянство дітей у разі зміни громадянства батьків і усиновлення.	4
6	Тема: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. Екологічні права громадян. Система основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Критерії класифікації основних прав і свобод. Основні права і свободи громадян України. Особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціально– економічні та культурні права та свободи. Конституційні обов'язки людини і	4

	громадянина в Україні.	
7	Тема: Правовий статус біженців та осіб, які потребують захисту Особливості правового положення іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. Обсяг та особливості реалізації прав та свобод іноземцями в Україні. Обов'язки іноземців в Україні.	4
8	Тема: Конституційно- правові основи державно-територіального устрою України Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України. Верховенство права, розподіл влади, територіальне верховенство і єдність держави як конституційні принципи.	4
9	Тема: Конституційно правові основи організації державної влади та народного волевиявлення Референдум – як інститут конституційно– процесуального права України. Порядок призначення Всеукраїнського референдуму. Особливості призначення Всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Особливості порядку призначення місцевих референдумів в Україні. Організація голосування та визначення результатів референдумів.	4
10	Тема: Автономна республіка Крим Конституційно– правові основи організації та функціонування представницьких органів, органів виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування на території Кримського півострова. Представник Президента України в Автономній Республіці Крим.	2
11	Тема: Верховна Рада – парламент України Поняття та сутність Парламенту. Парламент та парламентаризм, становлення парламентаризму в Україні. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України (загальна характеристика). Функції та компетенція Парламенту України. Рахункова палата України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційні основи законотворчої діяльності Верховної Ради України.	4
12	Тема: Конституційно-правовий статус народного депутата України Повноваження народного депутата України у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, засобами масової інформації. Гарантії депутатської діяльності. Депутатський індемнітет	2
13	Тема: Конституційний Статус Президента України Повноваження Президента України. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України. Президент України як гарант додержання Конституції	4

	України. Президент України у механізмі „ваг і стримувань” системи розподілу влади в Україні.	
14	Тема: Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади Поняття та функції виконавчої влади. Місце виконавчих органів у системі розподілу влади на окремі гілки. Система органів виконавчої влади в Україні. Порядок утворення, склад та припинення діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України. Повноваження Кабінету Міністрів України. Міністерства, державні комітети та інші центральні органи виконавчої влади. Уряд Автономної Республіки Крим. Місцеві державні адміністрації.	4
15	Тема: Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція Сільські, селищні, міські Ради – органи місцевого самоврядування. Конституційно– правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, компетенція, форми діяльності). Територіальна громада – первинний суб’єкт місцевого самоврядування. Депутат місцевої ради. Сільський, селищний та міський голова. Виконавчі комітети сільських, селищних та міських Рад (порядок утворення, структура, повноваження). Представницькі органи влади в областях і районах, містах Київ та Севастополь. Порядок формування, функціонування та обсяг повноважень. Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.	4
16	Тема: Судочинство в Україні . Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції Поняття, сутність судової системи. Повноваження Конституційного суду та його місце в судовій системі України. Добросесність судді та моніторинг способу життя судді як засоби протидії корупції у судовій системі.	4
Всього		60

6.2.Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Опрацювання літератури та нормативних документів, що визначають основні положення конституційного права. <i>Теоретичні завдання:</i> - доповіді на теми з переліку (1, 3, 4, 5) - есе на теми (9,13,16)	12
2	Вивчення структури Конституції – Основного Закону України. Дослідити Правову охорону Конституції України - Робота над есе на тему: Конституція – Основний Закон України	12
3	<i>Дослідницькі завдання:</i> Дослідити та описати особливості : • Конституційно-правове положення політичних партій в Україні. • Конституційно-правове положення громадських організацій України. • Конституційно-правове положення релігійних організацій в Україні	12
4	<i>Практичні (кейсові) завдання</i> - Основи правового положення людини і громадянина в Україні - Громадянство України. Подвійне громадянство як проблема - Правове положення іноземців в Україні. - Правовий статус біженців та осіб, які потребують захисту	10
5	<i>Практичні завдання:</i> - доповіді, есе на теми з переліку (2,16,17,18)	10
6	<i>Дослідити</i> Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. Екологічні права громадян. Встановити проблемні питання їх реалізації у доповіді.	10
7	<i>Дослідницькі завдання:</i> Дослідити та описати особливості : Конституційно правові основ організації державної влади та народного волевиявлення Референдуми в Україні	10
8	<i>Теоретичні завдання:</i> Опрацювання літератури та нормативних документів, що	12

	визначають статус Верховної Ради – парламенту України Президента України Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади	
9	Робота над есе на тему: Конституційно-правовий статус народного депутата України Гарантії діяльності народних депутатів України	12
10	<i>Практичні (кейсові) завдання</i> Конституційно-правові основи системи взаємовідносин Президента України як глави держави з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Конституційним Судом України та іншими органами судової влади.	12
11	<i>Проаналізувати</i> Виборчий процес в Україні. Встановити його особливості, недоліки.	12
12	<i>Дослідити</i> Парламентські процедури: законодавча, установча, процедури здійснення парламентського контролю	12
13	<i>Проаналізувати</i> особливості судочинства в Україні. Есе на тему: Конституційний Суд України - орган конституційної юрисдикції	12
14	<i>Дослідити</i> Органи місцевого самоврядування в Україні: порядок утворення та компетенція Встановити проблемні питання їх діяльності у доповідях	12
15	Проаналізувати процес реформування судочинства в Україні Добросесність судді та моніторинг способу життя судді як засоби протидії корупції у судовій системі.	12
16	Проаналізувати місце і роль Конституційного суду в судовій системі	12
Всього		184

6.3. Орієнтовна тематика індивідуального завдання

1. Конституція України як основне джерело Конституційного права та її значення для функціонування Української держави.
2. Державні символи України та їх роль у формуванні української нації: конституційно-правовий аспект
3. Принципи громадянства відповідно до чинного законодавства та їх дотримання в Україні
4. Конституційно-правове положення, роль політичних партій в Україні та їх значення у державотворчому процесі
5. Конституційно-правове положення громадських об'єднань в Україні та їх роль у розбудові України
6. Конституційно-правове положення релігійних об'єднань в Україні: проблемні та неврегульовані питання діяльності релігійних об'єднань
7. Політичні права як необхідна міра поведінки громадян в умовах розбудови України
8. Загальна характеристика соціально-економічних прав і свобод громадян України та проблеми їх реалізації
9. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні, підстави та наслідки їх порушення в умовах сьогодення
10. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб: порівняльна характеристика
11. Свобода світогляду і віросповідання як конституційне право громадян України та проблемні питання його реалізації
12. Волонтерська діяльність та діяльність благодійних організацій в Україні, їх конституційно-правовий статус
13. Проблеми побудови правової держави в умовах євроінтеграції
14. Україна - соціальна держава: міф чи реальність
15. Рівність перед законом як конституційний принцип та його реалізація в Україні
16. Конституційні основи закріплення політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності та проблеми їх дотримання на практиці
17. Гарантії здійснення прав і свобод людини і громадянина в Україні: конституційно-правовий аналіз
18. Обсяг та особливості реалізації прав та свобод іноземцями в Україні
19. Верховенство права, розподіл влади, територіальне верховенство і єдність держави як конституційні принципи та їх реалізація в Україні
20. Діяльність політичних партій в Україні: конституційні основи, стан та перспективи
21. Ефективність діяльності профспілкових органів в Україні в умовах сьогодення
22. Стабільність та зміна Конституції України: баланс чи необхідність
23. Народ як єдине джерело влади в Україні: реалізація вказаного принципу в умовах сьогодення
24. Побудова інформаційного суспільства в Україні. Конституційні основи інформаційних прав громадян
25. Проблемні питання взаємодії церкви та держави в Україні: конституційний аналіз
26. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях
27. Захист прав людини в міжнародних установах та дієвість такого захисту
28. Особливості воєнного стану та його наслідки: конституційно-правовий аналіз
29. Діяльність Уповноваженого Верховної Ради України у сфері захисту прав: дієвість

даної інституції та проблемні питання

30. Державотворення і державне будівництво: відмінності у поняттях та реальний стан в Україні

31. Проблеми реалізації культурних прав людини і громадянина в Україні

32. Проблеми реалізації екологічних прав в Україні: конституційний аналіз

33. Політична багатоманітність в Україні: плюси і мінуси даного принципу з урахуванням ситуації в Україні

34. Добросовісність судді та моніторинг способу життя судді як засоби протидії корупції у судовій системі.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Навчання гармонійно поєднує теоретичну й практичну складові (лекційні й практичні заняття). Передбачено, що всі форми організації навчання є практико зорієнтованими, оскільки повноцінно реалізують мету студентоцентрованого навчання – активізувати пізнавально-творчу діяльність здобувачів вищої освіти, організувати суб'єктно-суб'єктну взаємодію. Тому під час їх проведення використовуються елементи і прийоми: критичного мислення, рефлексії, дискусії, мозкового штурму, кейс стаді тощо.

****В умовах змішаної та дистанційної моделей навчання, коли взаємодія з викладачем відбувається за допомогою застосунків Zoom чи Google Meet для відеоконференцій, освітньої платформи Moodle BNAU для виконання самостійних дослідницьких і підсумкових тестових завдань, файлообмінних соціальних мереж Telegram, Viber, інтерактивна складова навчання здобувачів вищої освіти доповнюється іншими застосунками для зворотного зв'язку: google-форми для опитувань, Google Classroom тощо.*

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з навчальної дисципліни включає *поточне, тематичне оцінювання* (з тем, визначених для аудиторного обговорення і самостійного опрацювання) та модульний контроль (усього 2).

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- результатів аналізу навчально-методичних і довідкових матеріалів;
- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти;
- виконання творчих завдань на основі перегляду медіатекстів (лекцій іноземною мовою) з теми обговорення тощо.

Модульний контроль проводиться у тестовій комбінованій формі (комп'ютерне чи на паперових носіях) та виконання проєктного/творчого завдання (усно/письмово). Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – залік, іспит.

9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Бали за лекційне заняття враховують такі показники: активність участі здобувачів у дискусії, самостійна підготовка виступу-презентації, опрацювання додаткового матеріалу з теми.

Бали на практичному занятті здобувачі вищої освіти отримують за виконані практичні завдання, опрацювання джерел, командні проекти, презентації, активність під час дискусій і виконання практичних завдань.

Бали за самостійну роботу враховують: виконання дослідницьких і творчих завдань індивідуально й колективно, результативну практичну роботу в групі, опрацювання навчально-методичних і довідкових джерел, аналіз законодавства, виконання і захист проектів, презентації, активність самостійної пошукової роботи. Під час модульного контролю передбачені комплексні засоби оцінювання (усно й письмово, під час виконання тестових завдань, дослідницьких і творчих, захисту проектів тощо), у тому числі комп'ютерно орієнтовані.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов’язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Захист ІНДЗ	Іспит	Загальний бал
Максимальний бал		20	20	20 (10 x 2)	10	30	100

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовується система інформаційних ресурсів: дидактичні, програмні, мережа Інтернет, бібліографічні, бібліотечні. Серед них нормативно-правова база (закони, постанови, положення, накази): сайти Міністерства освіти і науки України, Міністерства аграрної політики України, інтернет-ресурси, періодичні видання, наукові праці професорсько-викладацького складу, тези та матеріали наукових конференцій.

Засоби унаочнення та взаємодії:

1. Мультимедійні презентації у програмах Microsoft Office Power Point, Canva.
2. Відеоматеріали з каналу Youtube та публічні відеолекції іноземною мовою в записі.
3. Роздавальні матеріали – табличні й схематичні основи, інфографіка тощо.
4. Засоби зворотного зв'язку – інтерактивна дошка Padlet, сайт для інтерактивних презентацій і голосування Mentimeter.
5. В умовах дистанційного навчання – застосунки платформи для відеоконференцій Zoom, Google Meet, освітня платформа BNAU MOODLE, Google Classroom.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення:

- аудиторного навчання: дошка аудиторна, мебльоване навчальне приміщення, комп'ютерне обладнання (ПК/ноутбук + мультимедійний проєктор), Wi-Fi.
- дистанційного: мережа Інтернет, електронні пристрої, у т.ч. персональні.

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР,- 1990,- №31. Ст. 429.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
2. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.-№ 38,- Ст. 502
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Виборчий кодекс України України 01.01.2020.
5. Закон Української РСР Про свободу совісті та релігійні організації // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 25. - Ст.283.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
6. Закон України. Про державний кордон України. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 2. - Ст.5.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
7. Закон України. Про громадські об'єднання// Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 1 ст.1. – зі змінами 2013-2014р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
8. Закон України. Про національні меншини в Україні. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 36. - Ст.529.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
9. Закон України. Про статус народного депутата України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 3, ст. 17 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
10. Закон України. Про комітети Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 19. - Ст.134
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>
11. Закон України. Про Конституційний Суд України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 49.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
12. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
13. Закон України. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 20. - Ст.99
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
14. Закон України. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 29. - Ст.191.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>
15. Закон України. Про затвердження Конституції Автономної Республіки

- Крим. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 5-6. - Ст.43.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14>
16. Закон України. Про столицю України - місто-герой Київ // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 11,- Ст.79.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
17. Закон України. Про правовий режим воєнного стану // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 28. - Ст.224.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
18. Закон України. Про громадянство України. // Відомості Верховної Р ади України. - 2001. - № 13.- Ст.3.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
19. Закон України. Про політичні партії в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 23. - Ст.118.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
20. Закон України. Про біженців та осіб які потребують додаткового та тимчасового захисту. // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 16. - Ст.146.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
21. Методичні вказівки для виконання аудиторної та самостійної роботи з дисципліни «Конституційне право України (державний устрій)» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад. Н. І. Бровко. - Біла Церква: БНАУ, 2024. - 34 с.
22. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
23. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 584 с.
24. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2021. - 592 с.
25. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. – К.: ВАІТЕ, 2021. – 528 с.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бровко Н. І. Методологія дослідження ідеї та сутності громадянського суспільства в контексті євроінтеграційних процесів / Н. І. Бровко, С. І. Сімакова // Філософські та методологічні проблеми права. - 2023. - № 2 (26). - С. 18–24. doi: 10.33270/02232602.18.
2. Brovko N. The role of Ukrainian non-governmental public organizations in combating corruption in the education system / N. Brovko, S. Poliarush-Safronenko // European Science. - 2022. - № 2. - P. 45-49.
3. Бровко Н. І. Проблеми реалізації права власності на землю в умовах суспільних трансформацій / Н. І Бровко // Актуальні проблеми аграрного,

земельного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика : програма круглого столу до Міжнародного дня юриста (БНАУ, 05 жовтня 2021 р.). – Біла Церква, 2021. – С. 4.

4. Бровко Н. І. Конституційні гарантії права власності на землю / Н. І. Бровко, С. І. Сімакова // Юридичний науковий електронний журнал. - 2022. - №1. - С. 65-67. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/13>

5. Бровко Н. І. Становлення громадянського суспільства в Україні в умовах євроінтеграційних процесів: конституційно-правовий аналіз / Н. І. Бровко, С. О. Поляруш-Сафроненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2023. - № 4. - С. 7-13. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-7-13

6. Бровко Н. І. Право на екологічну інформацію як складова конституційного права людини на інформацію / Н. І. Бровко, М. М. Терещук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція.- Одеса, 2022. - № 55. – С. 23-26. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.55.5>

7. N. Brovko, L. Medvid, I. Mahnovskyi and others The role of the constitutional complaint in the legislative process: Comparative legal aspect / // Cuestiones políticas. - 2021. - Vol. 39, № 69. - P. 833-851. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.51>

8. <https://www.culonline.com.ua/> - бібліотека за логіном bнау та паролем library.

Адреси сайтів в INTERNET

1. <http://www.nbuv.ua> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.rada.gov.ua>- сайт Верховної Ради України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> - сайт Кабінету Міністрів України
4. <https://www.president.gov.ua>
5. <https://ccu.gov.ua/index.php>
6. Громадська та політична участь: базовий курс
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+CPP101+2021_T1
7. Права людини для держслужбовців
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+HRCS101+2021_T1
8. Вступ до конституційного права
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:UzhNU+CL101+2018_T3
9. Політики: як обирати, аби не шкодувати
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+ELECTIONS101+2018_T3
10. <https://help.elearning.ext.coe.int/login/index.ph>